

srba mitrović

ritual

MI, POGNUTI LJUDI

MI, pognuti ljudi,
U žurbi na tragu smo
Onom što svuda se nudi.
Građevna vrednost smo značaja,
Početak beznačajnosti, —
Glivi za tude reči, oholi u samoći,
Bez senke u senci zbivanja,
Veličanstvo s glavom na panju
Rad sprdanja
Daju mu za pravo.

Na nas se čeka,
S nama se računa:
Sabiranje opštih brojeva.
Odričemo se zabluda,
Jer naše reči, nerazumne,
Uzvrate nam u mah
Kolovrat slobode.

Grad pruža nam iluziju
Dramskoga subjekta
U privlačnoj ulozi:
Onoga koji čuti
I ne može
Da odustane.

PONAVLJANJE

U MUKU svoju mukom smo zakopani,
Izlözeni opasnosti,
U jaram poslušnosti uprežemo se,
Sapinjemo dužnostima;
Morijom mučeni,
Do kraja upropasti, —
U dosluhu smo a ne u čežnji
Sa onim što posle će biti.

Telo svoje telom svojim hranimo
Da izdržimo što tolko smo puta izdržali,
Da nas ne bude ovde ni tamo
Gde nismo smerali;
Bačeni kao priručni materijal
Zdrava smo snaga za rad
Stavljeni u pogon da istrošeni
Nestanemo bez traga
U već naseljenoj praznini;

Kao da vetrar pustinjski
Dah nam oduzima,
Čitav rad beše samo ponavljanje.

JEDNO SHVATANJE

ONO što radimo i gradimo — nije delo,
Tek deo dela, građevna praznina bez duha,
Sa otvorima za ulaženje i prohod, sa rupama

Umesto prozora, sa zagušenim ventilacionim šupljinama
Mračnim svetlarcima, tesnim odvodima za smeće,
Razgolićenim kanalizacionim cevima i zagađenim
Čelijama soba: prostor bez svojstava,
Više ono što nije no šta bi da bude,
Niti dom, niti ruina,
Mesto ako je sklonište da bude
Za danas što nam pripada, najamnicima,
Što mnoge poslove obavljamo rad dobiti
Neizvesne i plitke čežnje,
Izlažući se praznoj smišljenosti,
Zahvalni za sitniš ovog dana, podložni
Onima što će se naseliti za nama,
Množeći se da nam se pridruže
U varvarskom obredu ponavljanja imena,
Preneoseći prazne niti
Među rušnjim zidovima.

MRTVAJA

KANALIZACIONI odvodi i smetljarski servis
Odvlače suvišnu gnjilež i smrad,
Tu blizu; ekstrakcija je neprekidna;
Ali lučevine, izobilna,
Jednako ne stižu da se razlože.
Podzid oko grada bubri od živog tla
Kao krasta umesto kože.
U zraku i u vodi rasteže se skrama,
Mumijin ovoj,
Čvrstih spojeva:
Oblaci kužne kiše i jesenje poplave u prigradu
Razblaže fenolni povoј, al dah
Sve teže pritiska.

Grad bi da živi kakav je,
Gnojeći polja za svoju glad,
Da opstane pred smrću što ponavlja se
Kao ciklus godišnjih doba, uvek drugaćija,
Što svakad pogodi bliže i zabrine
One što brinu o sebi.

PRIGRADE

PRIGRADE to je grad odbačen
I selo gradu prišlo:
Soliteri, povorce baraka, zemunice,
Jedni kraj drugih i kraj
Bleštavog ogradenog autoputa:
Staništa na raskaljanim livadama,
Pustoš otpadaka i grude:
Rasut šljunak, raskovani sanduci,
Pepeo i katran med gomilama šuta,
Rupčage, zagađene staze, lokve, šljaka i smrad
Rasturenog dubrišta; beskraina skladišta
I kolosek pust
Sa dva napuštena prazna vagona.

Zorom kad petlovi se javе
Dva sveta sukobljavaju se i traže:
istorija
I grad bez svojstava.

RITUAL

Šta i kako, više se ne dā izabratи,
Obredu nema priziva,
Opredelimo se kada, dok to možemo
U prosevu ritamske sekvence,
A gde, mesto je, ova stajna tačka,
Ukraj množine žrtvenika, blizu većnice,
Na trgu gde se okupljamo;
Zašto je u nama duboko,
Njegovu pravu meru ne možemo da odredimo,
U nadi bez granica javlja se,
U zovu samouništenja, isto.

dragiša drašković

slepilo

1

Bude li vremena
Zakonom će rešiti
Gde gleda
Jedna od dveju glava

Bude li ga samo
Savladaće nas slepoga vid
Koji upućuje
A znamo da je nestvaran

2

Tajac
Prostorima lahmiris
Gde su pčele
Gde je snaga da sve svlada

Same cvetaju stene
Joj — kasni vetrar
U plućima
Samo da se otvori

Bez brije
Moje malo telo
To suve krilo suše
Listaće ovsenu tamu

Bez brije
Naše će grudi
U ona usta vetra
Koja čekaju van

3

Isprazni svaki sat
Budnu i crnu mrvu
Senku svog bledila sna
Svaku klicu što bi u tebe
Isprazni i lezi sam

Guba vreme
Vreme ne menja
Pored tvoje višeće glave
Već novo tlo
Pored tvog snažnog stakla

Teskoba u
U sobnom vidu
Ključ u osami
Stražar i znak
U pravoj nisi smrti

Možeš unutra možeš van
Ništa ne možeš

Odasvud
Krik
Tvoj prirodnog sna

4
Postoje dokazi o vrhu:
Podnože
Postolja i držaći
Postoje dokazi —
Klime
Vetrovite strane
Vekovi šuma
Predačko zlo
Kako nas sve to zabavlja
(Iz suprotnog se pretvaramo u pravo)
Vidljivi stoje znaci
Dokazi i opomene
O vrhu gušterave istorije
Vremenu mimo sveta
Nećemo na tamni vrh
Nek šuma stablo jede
Šta će nam tamni vrh
Na vrhu tamni miš

5
Vrata dišu
Više nema brave
Skakavci između zidova
Spolja i unutra
Vrata dišu
Otvori-zatvori
U glavi nam ključevi
Srca nam se kucaju

6
Slepi loš nas ne spaja
Vidra u tvojoj
Riba u mojoj glavi
U mozak
Metak silazi
Truli plavet
Bez svesti
Vuci se u svoj
U stari kraj
Zoru će preživeti
Ko prvi čuje zvono

uroš martinović

vraćanje sintezi

arhitekturice nije u stanju da pruži zadovoljavajuće odgovore na složene zahteve prostorne organizacije novih urbanih zahvata. Već odavno funkcija u arhitekturi nije sve, a ornament je skinut sa liste zločina.

Već više decenija arhitekturu sveta karakteriše svojevrsni neoformalizam više kao rezultat protesta i izraz nezadovoljstva datim okolnostima nego kao posledica dubljeg ubedjenja i opredeljenja, znatno više kao deo sveopštег pokreta mode nego autentični čim novih snaga i ideja.

U svakom slučaju može se reći da je u svetu arhitekture i umetnosti danas sve više prisutan napor vraćanja sintezi i ako se do nekih značajnijih rezultata retko došlo.

Oslanjujući se na sopstvenu, savremenu arhitekturu Latinske Amerike, meksička posebno, obilato koristi grafiku i plastiku kao element likovnog obogaćivanja svojih značajnijih arhitektonskih zdanja. Ovdje dekoracija totalno zahvata manje više slobodne površine objekta i ovde praktično arhitektura postaje žrtva prividne sinteze.

Brazilijanci sa nešto više mere i osećanja za modernu shvataju arhitekturu i sinteze razvijaju u svojoj zemlji neku vrstu savremenog baroka, koji u modernoj arhitekturi sveta ima daleko više odjeka i neposrednog uticaja.

Međutim, neobarokna arhitektura nije ni izdaleko uspela ostvariti onaj stepen likovne i prostorne sinteze koju je klasična epoha baroka dala svojim delima.

Sa druge strane socrealizam je sigurno najkonzervativniji vid savremenog eklekticizma u arhitekturi našeg vremena. Kvazi nacionalno i monumentalno ruho nije moglo sakriti svu krutost i siromaštvo duha ove velike zablude socijalističkog dogmatizma.

Arhitektura Zapada u masi nikada nije pokazala neki življivi interes za estetska i humanitarna svojstva svojih proizvoda koji nisu uspeli ni korak približiti istinskim idejama prostorne sinteze.

Izvestan rezultat humanizacije arhitektonskog prostora nalazimo jače prisutan u delima arhitekture skandinavskih zemalja.

Povratak izvorima sinteze postaje opšti zahtev najprogresivnijih snaga u kulturi savremenog sveta.

Prednosti novog društva nisu još u nas uspele preovladati teško nasleđe opšeg zatočastili na ovom sektoru naše savremene kulturne politike i prakse.

To pre svega važi za ne mali broj novih urbanih zahvata u godinama posle rata, kao i posebnim prilikama za vredniju ostvarenja prostorne sinteze u vrlo širokoj akciji podizanja objekata spomeničke i memorijalne arhitekture u nas koja i danas traje.

Od trga Marks-a i Engels-a u Beogradu i Spomen parka u Jajincima, preko kompleksa spomenika u Kragujevcu i na Sutjeski, pa do bezbroja spomen obeležja revolucije rasutih po nekom čudnom i ustaljenom obrascu klasične urbanističke dispozicije, po brdima i planinama Jugoslavije od Čitluka i Gorice do Papuka, Zvečana, Iriškog Venca i Kosmaja, ima zapravo svega i svačega ali najmanje pravog izraza i nagoćešta neke snažnije idejne poruke, likovne sinteze koja najčešće izostaje.

Za bolju sudbinu sinteze u nas bilo bi neophodno ispuniti dva bitna preuslova njene egzistencije.

Pravo — na sektoru kulturne politike stalno stvarati povoljnu društvenu i kulturnu klimu u kojoj bi problem humane organizacije prostora postao jedan od primarnih zadataka zajednice.

Drugo — na planu organizacije i društvene akcije pristupiti planskom angažovanju svih zainteresovanih institucija i ličnosti na kompleksnom izučavanju i ostvarivanju problema sinteze kao integralne čovekove sredine.

Time bi verovatno skeptici u našoj kulturnoj sredini sve manje bili u pravu, a prostorna sinteza bi od želje sve više postala deo naše stvarnosti.